

Adran

3

Gwneud i Ddysgu Proffesiynol Gyfri

dull arloesol o gyflwyno hyfforddiant mewn
swydd Addysg Cydberthynas a Rhywioldeb

Paratoi athrawon
ar gyfer y
cwricwlwm
ACRh newydd

Gweithgareddau
gweithdy
craidd

Athro
Myfyrdodau

**Paratoi athrawon ar gyfer y
cwricwlwm ACRh newydd**

Rhaglen bwrpasol sy'n paratoi athrawon ar gyfer y cwricwlwm ACRh newydd yng Nghymru

Yn 2018, gwahoddwyd yr Athro Renold a Dr. McGeeney gan Gonsortia Canol De Cymru i lunio a chyflwyno cyfres o weithdai dysgu proffesiynol am addysg cydberthynas a rhywioldeb (ACRh), er mwyn cefnogi athrawon i baratoi at y canllawiau a'r cwricwlwm ACRh statudol newydd yng Nghymru.

Mae'r rhaglen dysgu proffesiynol tridiau bellach wedi bod yn rhedeg ers 2018 ac rydym wedi ehangu i feysydd a chonsortia eraill ledled Cymru.

Mae'r rhaglen yn cynnwys gweithdy cychwynnol dros ddeuddydd lle caiff athrawon gyflwyniad i'r cwricwlwm ACRh newydd, a chyfle i ddysgu am faterion allweddol ac astudiaethau achos ymchwil sy'n ymwneud ag ACRh.

Caiff athrawon hefyd eu cefnogi i lunio eu harchwiliadau creadigol ACRh eu hunain, lle maen nhw'n defnyddio dulliau creadigol i gasglu safbwyntiau plant, pobl ifanc, athrawon, rhieni a llywodraethwyr am y ffordd y caiff ACRh ei chyflwyno yn eu hysgolion. Mae un gweithdy arall yn dilyn, lle mae athrawon yn rhannu'r hyn a ddysgwyd o'u harchwiliadau creadigol ac yn cael eu cefnogi i ddefnyddio'r dysgu hwn i sicrhau newidiadau i'r cwricwlwm ACRh yn eu hysgol.

Rhwng 2018 a 2022, mae'r arweinydd ACRh newydd, gyda'i gilydd, wedi ymgysylltu â mwy na **4500** o blant a phobl ifanc, a mwy na **1400** o aelodau staff gan arwain at brosiect ymholi cyfranogol ACRh ar raddfa fawr ledled Cymru.

"Mae dysgu proffesiynol yn ofyniad allweddol ar gyfer gwireddu ACRh o ansawdd uchel, a dylai ddigwydd ar lefel ysgol, clwstwr, rhanbarthol a chenedlaaethol"
(Llywodraeth Cymru 2022, Canllawiau ACRh)

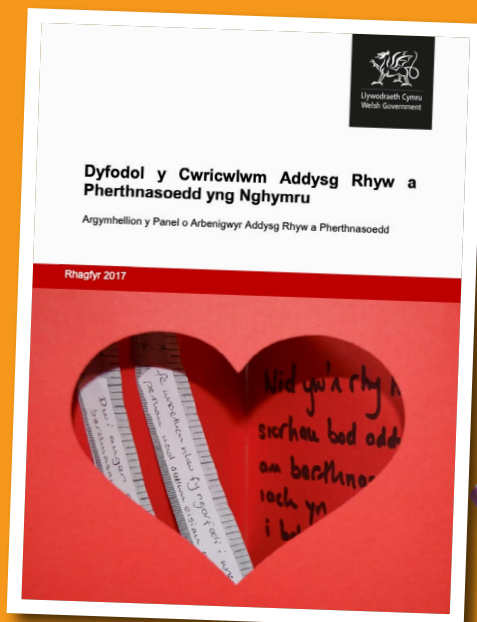

Dull arloesol o gyflwyno hyfforddiant mewn swydd ACRh: addysgeg greadigol a beirniadol

Mae'r rhaglen yn seiliedig ar ymchwil, cyfraniad ac ymarfer ac mae'n dangos arfer addawol mewn ACRh, gan roi cyfle i athrawon-gyfranogwyr roi eu dysgu ar waith trwy gynnal prosiect ymholi cyfranogol yn eu hysgol.

Mae'r dull arloesol hwn o drin dysgu proffesiynol mewn ACRh yn seiliedig ar ganfyddiadau ac awgrymiadau'r panel ACRh arbenigol a ddaeth at ei gilydd yn 2017 i wneud awgrymiadau i Lywodraeth Cymru er mwyn llywio'r gwaith o ddatblygu cwricwlwm ACRh newydd (Renold a McGeeney, 2017a, 2017b).

Ategir y rhaglen hon gan yr wyth egwyddor graidd ar gyfer ACRh a awgrymwyd gan y panel, ac maen nhw bellach wedi'u cynnwys yn y cwricwlwm ACRh statudol.

Pam addysgeg greadigol a beirniadol?

Mae addysgeg greadigol yn defnyddio dulliau seiliedig ar y celfyddydau er mwyn caniatáu ystod eang o ddulliau mynegi a thrafod i sicrhau bod modd sbarduno syniadau a chysylltiadau newydd.

Mae'n aml yn cynnwys dysgu i ddad-ddysgu'r hyn rydyn ni'n credu ein bod yn ei wybod. Mae hyn yn creu rhywle inni fod yn chwilfrydig am yr hyn sydd wir yn bwysig i'n hunain ac i eraill.

Gall addysg greadigol hefyd gefnogi'r gwaith o greu amgylcheddau diogel a chynhwysol er mwyn teimlo, meddwl, cwestiynu a rhannu materion synhwyrus, sensitif neu anodd. Gall gweithio mewn ffordd greadigol annog ymatebion newydd i deimladau, syniadau, symudiadau, cysyniadau neu sefyllfaoedd cyfarwydd neu anghyfarwydd.

Fodd bynnag, nid mater o ganiatáu unrhyw beth ydyw. Mae'r addysgeg rydyn ni'n ei defnyddio yn feirniadol ac yn greadigol. Mae'n cadw golwg ar gysylltiadau pŵer a normau cymdeithasol, ac mae'n ceisio deall a thrawsnewid sut mae'r cysylltiadau pŵer, y normau a'r anghydraddoldebau hyn yn datblygu (e.e. sut y caiff stereoteipiau ar sail rhywedd, rhyw neu hil eu hatgyfnerthu, eu cwestiynu neu eu herio).

I gael rhagor o wybodaeth am ystyr 'bod yn greadigol' gweler www.agendaarlein.co.uk/be-creative

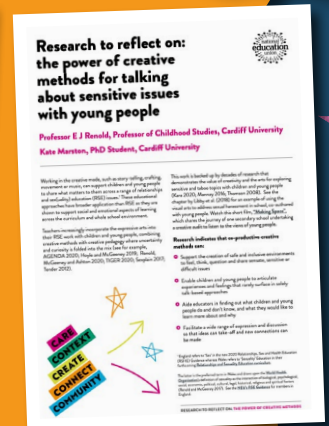
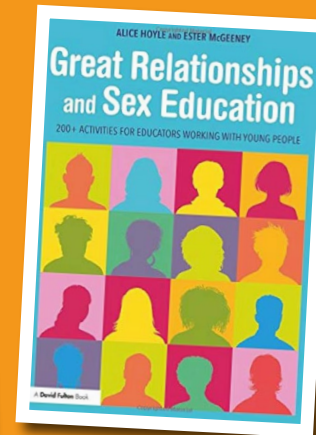
Er bod cyfoeth o waith ymchwil rhyngwladol am ACRh, prin yw'r wybodaeth am sut y caiff ACRh ei chyflwyno mewn ysgolion yng Nghymru, yn arbennig mewn ysgolion cynradd ac uwchradd. Mae diffyg gwaith ymchwil rhyngwladol am hyfforddiant athrawon o ran ACRh (Renold a McGeeney 2017).

Crynodeb o raglen dysgu proffesiynol ACRh

- 1 Aildychmygu ACRh:** Gweithdy dros ddeuddydd i gyflwyno athrawon i'r egwyddorion graidd sy'n sail i'r ACRh statudol sydd ar y gweill yng Nghymru drwy gyfres o weithgareddau creadigol a rhyngweithiol, gan gynnwys: ymdopi â phryderon a magu hyder; gwrthdroi rhagdybiaethau gyda chardiau crush ymchwil; mapio arferion presennol a'r dyfodol gyda'r tri maes thematig ar draws y Cod ACRh; gwneud i lais gyfri gydag addysgeg creadigol a beirniadol.
- 2 Cynnal archwiliad creadigol:** Mae athrawon yn cynnal archwiliad ACRh gan fapio safbwyntiau ac anghenion pobl ifanc, staff, llywodraethwyr a rhieni.
- 3 Darta Cwrdd:** Mae athrawon yn rhannu ac yn rhyngweithio â'r darta a gasglwyd o'r archwiliad creadigol; dadansoddi darta; a'r camau nesaf ar gyfer ymholi pellach.
- 4 Gwneud i ACRh Gyfri:** Mae athrawon yn dylunio ac yn gweithredu'r ffordd y maen nhw'n cydweddu â gwybodaeth o'u harchwiliadau creadigol ac adeiladu arny'n nhw (e.e. archwiliadau creadigol pellach; datblygu polisi; prosiectau ymholi cyfranogol gan ddatblygu un egwyddor graidd neu thema).
- 5 Rhannu a Chefnogi:** Mae gan rai o'n rhaglenni ddiwrnod ychwanegol lle mae athrawon yn rhannu canfyddiadau eu cynnydd ac yn ystyried eu taith hyd yn hyn yn feirniadol, gan gynnwys pa gymorth arall sydd ei angen arnynt a gallant ei gynnig i'w gilydd.

Bob blwyddyn mae athrawon o garfannau blaenorol yn dod draw i gefnogi'r garfan newydd a rhannu eu teithiau ACRh hyd yn hyn.

Roedd pob gweithdy'n seiliedig ar ddetholiad o ddeunyddiau darllen allweddol i'w darllen er mwyn i gyfranogwyr ymgysylltu â'r prif ddadleuon am ACRh a pharatoi at y gweithdy cyntaf. Roedd y prif ddeunyddiau darllen yn cynnwys:

Beth yw Darta?
Ewch i dudalen 30
i gael rhagor o
wybodaeth

I gael rhagor o adnoddau, gweler yr adran, **'Dod yn Ddyfeisgar'**.

Gweithgareddau gweithdy craidd

**Beth sy'n
aflonyddu arnoch
chi am ACRh?**

Ymdopi â phryderon
a magu hyder

**Mapio ACRh
ar draws y
Cwricwlwm**

Tuag at ACRh cyfannola
chynhwysol

Cardiau Crush

Tuag at ACRh
sy'n berthnasol ac
yn ddatblygiadol
briodol

Beth sy'n aflonyddu arnom ni am ACRh?

Ymdopi â phryderon a magu hyder

Mae ACRh yn faes arbenigol o'r cwricwlwm sy'n mynd i'r afael â materion sensitif a all wneud i athrawon, myfyrwyr a rhieni deimlo'n orbyderus, yn annifyr ac yn fregus.

Heb hyfforddiant arbenigol, gall ysgolion naill ai osgoi ymdrin â materion sensitif neu heriol yn gyfan gwbl, neu gynnig ACRh sy'n methu â chefnogi a diogelu plant a phobl ifanc yn briodol.

Trwy fynd i'r afael â'r materion hyn yn syth, gwahoddodd y Rhaglen Dysgu Proffesiynol gyfranogwyr i ddweud eu pryderon nhw eu hunain am ACRh gan ddefnyddio ymarfer 'beth sy'n aflonyddu arnoch chi?'

Rhoddwyd jar i'r holl athrawon a gofynnwyd iddynt nodi, yn unigol, yr hyn sy'n aflonyddu arnyn nhw o ran ACRh yn eu hysgolion. Llenwodd pob athro y jariau gyda'u pryderon ac ofnau (dienw) am ACRh.

Mynd i'r afael â gwrthwynebiad

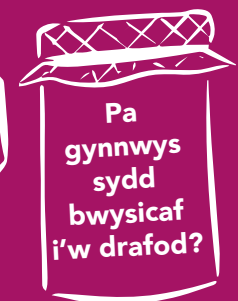
Pryder allweddol i athrawon oedd sut i ennyn diddordeb y gymuned ehangach o staff, o ddysgwyr ac o rieni i gefnogi'r ddarpariaeth ACRh. Gwnaethant fynegi pryder dros sut i fynd i'r afael â gwrthwynebiad staff, magu hyder a dod o hyd i'r amser i hyfforddi ac i gydlyn staff i sicrhau darpariaeth gyson o safon uchel.

Diwallu anghenion disgyblion

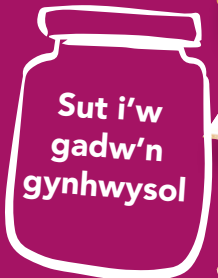
Roedd cyfres arall o bryderon yn ymwneud â sut i ddatblygu cwricwlwm ACRh priodol ac ystyrlon sy'n diwallu anghenion disgyblion, yn enwedig y rhai hynny gydag anghenion ychwanegol.

Cyfleu'r
negeseuon
cywir

Pa
gynnwys
sydd
bwysicaf
i'w drafod?

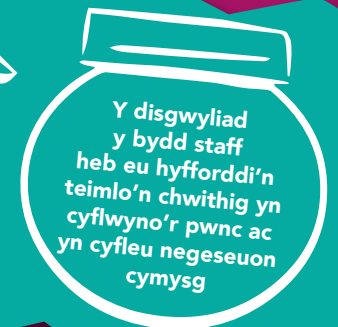
Sut i'w
gadw'n
gynhwysol

Mynd i'r afael ag anesmwythder

Y drydedd thema yn ymatebion athrawon oedd sut i reoli teimladau annifyr ac anesmwythder staff a disgyblion wrth addysgu a dysgu am ACRh.

Rwy'n poeni
y bydd yn
anghyfforddus
ac y bydda i
allan o fy
nyfnder

Y disgwyliad
y bydd staff
heb eu hyfforddi'n
teimlo'n chwithig yn
cyflwyno'r pwnc ac
yn cyfleu negeseuon
cymysg

Beth sy'n aflonyddu arnoch chi? Roedd y gweithgaredd yn boblogaidd ymhlith athrawon-gyfranogwyr fel ffordd o'u galluogi nhw i fyfyrion ac i rannu eu pryderon am y cwricwlwm ACRh newydd yn ogystal â bod yn ddull creadigol i ganiatáu plant a phobl ifanc yn eu hysgolion i rannu eu safbwyntiau am addysg cydberthynas a rhywioldeb.

Ewch i'r diwedd i ddarllen eu **sylwadau** am rai o'r pryderon cynnar hyn.

Cardiau Crush

**Tuag at ACRh sy'n berthnasol
ac yn ddatblygiadol briodol**

Mae ymchwil yn bwysig

Mae bwlch mawr yn bodoli rhwng profiadau bywyd plant a phobl ifanc a chynnwys y cwricwlwm ACRh. Mae ymchwil yn dangos nad yw ACRh yn aml yn mynd i'r afael â chwestiynau a phryderon plant a phobl ifanc, a bod nifer o blant yn cael trafferth gweld eu hunain a'u profiadau wedi'u hadlewyrchu yn y cwricwlwm ACRh. I fynd i'r afael â'r bwlch hwn, gwnaethom greu'r CARDIAU CRUSH y gall athrawon eu defnyddio, ac mae modd eu haddasu ar gyfer plant a phobl ifanc.

Cymerodd gyfranogwyr ran mewn gweithgaredd trefnu cardiau a luniwyd yn benodol ar gyfer y gweithdy i sicrhau bod profiadau plant a phobl ifanc o gydberthnasau, rhywedd a rhywioldebau wrth y llyw, ac i herio a gwrthdroi rhagdybiaethau athrawon am fywydau a phrofiadau plant.

Cyhoeddi ein categorïau

Mae'r Cardiau Crush yn cynnwys delwedd amlwg ar un ochr megis ffrog briodas, pâr o wefusau, tampon neu ddryll. Mae cyfranogwyr yn gweithio mewn grwpiau a gofynnir iddynt roi'r cardiau mewn categorïau. Yn wahanol i'r rhan fwyaf o weithgareddau trefnu cardiau (techneg a ddefnyddir yn aml mewn ACRh), ni roddir y categorïau i gyfranogwyr. Gofynnir iddynt greu eu categorïau eu hunain yn lle hynny. Mae hyn yn galluogi cyfranogwyr i archwilio pa bynnag themâu sy'n bwysig iddyn nhw ac i bennu cyflymder a thôn y drafodaeth. Mae cyfranogwyr yn ailadrodd yr ymarfer hwn dair gwaith, gan greu categorïau newydd bob tro.

**Cliciwch yma i
weldyr adnodd
Cardiau Crush**

Gwrthdroi ein disgwyliau

Yn rhan olaf y gweithgaredd, mae'r cyfranogwyr yn troi'r cardiau drosodd i ddatgelu astudiaeth achos ar gefn pob cerdyn. Mae pob astudiaeth achos yn seiliedig ar ymchwil gyda phlant a phobl ifanc, ac mae'n cynnig cipolwg ar eu bywydau. Mae'r delweddau'n gysylltiedig â'r astudiaethau achos, ond weithiau mewn ffyrdd annisgwyl. Er enghraifft, ceir stori Nazera sy'n 13 mlwydd oed ar gefn y cerdyn sy'n cynnwys delwedd o ffrog briodas wen, a'i barn am gyfathrach cyn priodi, caru, ei phenderfyniad i wisgo'r hijab, a'i hedmygedd o'r canwr anneauaid, Sam Smith. Ar gefn y ddelwedd o bâr o wefusau coch, ceir hanes Matilda, sy'n 5 mlwydd oed, a'i phrofiad o'r gêm hel cusan (*kiss chase*) ar faes chwarae'r ysgol. At hynny, y tu ôl i'r ddelwedd o'r tampon, adroddir stori Indiah, sy'n 17 mlwydd oed, o gael rhyw gyda phartner pan oedd ar ei misglwyf.

Nododd athrawon yn aml werth yr astudiaethau achos hyn o ran cynnwys profiadau'r plant yn yr ystafell ddosbarth, a chynnig safbwynt newydd ar bynciau cyfarwydd ym maes ACRh megis diogelwch ar y rhyngwyd ac iechyd rhywiol. Yn hytrach na cheisio 'cywiro' problem neu gynnig safbwynt moesol ar broblem, mae'r astudiaethau achos hyn yn cynnig cyfleoedd i drafod sefyllfaoedd y gall plant a phobl ifanc eu profi yn eu cydberthnasau a'u bywydau bob dydd, ac ehangu'r hyn sy'n cyfrif yn rhan o ACRh.

Cardiau Crush (parhad)

Chwalu'r syniad o fod yn briodol ar gyfer grŵp oedran penodol

Gwnaethom hefyd wahodd cyfranogwyr i ddewis un o straeon Crush a defnyddio adnodd goleuadau traffig Brook i edrych ar y stori. Dyma adnodd sy'n helpu gweithwyr proffesiynol sy'n gweithio gyda phlant a phobl ifanc i ddeall sut olwg sydd ar ddatblygiad rhywiol iach. Mae'r adnodd yn nodi ymddygiadau rhywiol coch, oren a gwyrdd i blant o bob oedran er mwyn helpu gweithwyr proffesiynol i nodi, i ddeall ac i ymateb i ymddygiadau rhywiol plant a phobl ifanc.

Yn y rhaglen dysgu proffesiynol, gwnaethom o ofyn i athrawon nodi unrhyw ymddygiadau coch, oren neu wyrdd yn y straeon. Gwnaeth hyn ennyn trafodaeth am sut rydyn ni'n gwybod beth sy'n briodol o ran oedran neu ddatblygiad wrth inni archwilio'r cwestiynau canlynol:

Sut mae syniadau o ddiniweidrwyddplentyndod yn llywio syniadau am briodoldeb o ran oedran neu ddatblygiad?

Sut gallai myfyrio ar ddimensiynau cymdeithasol, diwylliannol a hanesyddol profiad helpu?

A yw'r stori CRUSH rydych wedi'i dewis yn creu cymhlethdodau i'r ffordd y mae'r adnodd goleuadau traffig wedi codio'r stori'n wyrdd, yn oren neu'n goch?

Mae addysgeg sy'n briodol o ran datblygiad yn ymatebol ac yn hyblyg i'r materion a all godi pan fydd cynnwys y cwricwlwm yn creu platform rhyngweithiol sy'n croesawu chwilfrydedd a gwybodaeth y plant eu hunain. (Renold and McGeeney 2017, t.62).

Dylai ysgolion gynnwys safbwyntiau dysgwyr er mwyn sicrhau ACRh perthnasol ac ymatebol a darparu cyfleoedd cynyddol i ddysgwyr helpu i gyfeirio eu dysgu wrth iddynt symud ymlaen. Dylid ystyried barn dysgwyr am beth, sut a ble y maent yn dysgu er mwyn i'r cwricwlwm ACRh allu adlewyrchu'n wirioneddol y profiadau y mae plant a phobl ifanc yn dod ar eu traws mewn cymdeithas"

(Llywodraeth Cymru, 2022, Canllawiau ACRh)

Sylwadau athrawon

ACRh sy'n ddatblygiadol briodol...

MAE'N...
gynhwysol ac
yn hygyrch

NID YW'R...
un math
o addysg yn
addas i bawb

MAE'N...
hylifol

NID YW'N...
ddull
llinol

MAE'N...
meithrin perthynas
gyda'r plant rydych
yn gofalu amdanynt

NID YW'N...
hawdd
ei chael
yn gywir

MAE'N...
ystyried yr
hynsy'n bwysig
i ni ac i'n plant

NID YW'N...
briodol i grŵp
oedran
penodol

Mapio ACRh ar draws y cwricwlwm

Dychmygir cynnwys yr ACRh newydd mewn dwy ffordd. Yn gyntaf fel set o chwe thema sydd wedi'u datblygu gan athrawon yn seiliedig ar ganllawiau addysg Rhywioldeb Rhyngwladol UNESCO ac yn ail fel tri llinyn thematig. Yn ystod y gweithdai cynnar, cyflwynwyd y cyfranogwyr i ganllawiau UNESCO a'r chwe thema allweddol ar gyfer ACRh a nodir yn y canllawiau ACRh drafft diwygiedig ar gyfer 2019. Ers cyhoeddi'r Cod ACRh yn 2022, mae cyfranogwyr bellach yn cael eu cyflwyno i'r cynnwys craidd ar draws tri llinyn thematig, ac ar draws y tri chyfnod (o 3 oed, o 7 oed ac o 11 oed).

**PETHNASOEDD
A HUNANIAETH**

**IECHYD RHAWIOL
A LLES**

**GALLUOGI, DIOGEIWCH
A PHARCH**

Ewch i'r **Adran
Gwyliwch y Bwlch**
am siart mapio
defnyddiol!

Mae UNESCO yn cynnig
set o amcanion dysgu
ar gyfer pob categori
oedran (5-8, 9-12,
12-15, 15-18+)

Mae ACRh yng Nghymru yn thema drawsbynciol.

Yn y gweithdai, gwahoddir athrawon fapio arferion presennol yn eu hysgol ar draws y meysydd thematig ac ar draws y cwricwlwm.

Cryfder y gweithgaredd hwn yw y gwnaeth alluogi athrawon i ehangu eu dealltwriaeth am ACRh a meddwl yn holistaidd am ACRh fel pwnc amlddisgyblaethol. Mae hefyd yn helpu athrawon i nodi cryfderau a bylchau mewn arferion presennol.

Wrth drafod, nododd athrawon eu bod yn ymdrin â'r thema cydberthnasau'n dda ac roedd rhai athrawon yn gallu mapio'r thema hon ar draws y cwricwlwm.

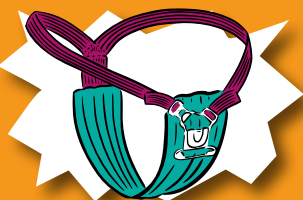
Nododd un athro fod amrywiaeth mewn perthnasoedd yn weladwy ar draws y Meysydd Dysgu a Phrofiad. Er enghraifft, yn Ffrangeg mae dysgwyr yn edrych ar eu coeden deulu, yn naearyddiaeth mae dysgwyr yn edrych ar briodas gyfartal fel dangosydd o ddatblygiad, yn Sbaeneg mae dysgwyr yn edrych ar hanes Lorca ac yn astudio ei destunau, ac yn astudiaethau cyfryngau'r maent yn dadansoddi cloriau cylchgronau sy'n cynnwys cyplau hoyw.

Cryfder arall o fframwaith UNESCO yw ei fod wedi helpu athrawon i ehangu eu dealltwriaeth o gydberthnasau a nodi bylchau yn eu darpariaeth, megis ymrwymiadau yn yr hirdymor a magu plant, neu gynhwysiant a pharch.

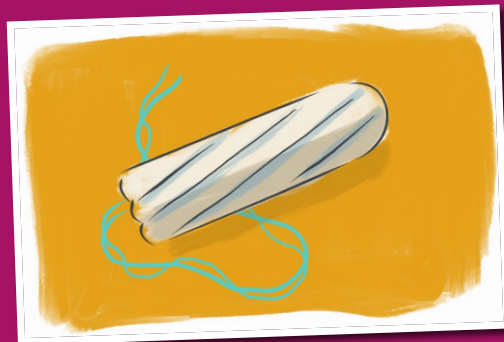
Mapio ACRh ar draws y cwricwlwm (parhad)

Dull gweithredu holistaidd a chynhwysol at y mislif

Gellir edrych ar wers sy'n seiliedig ar sgiliau personol ynglŷn â chyrrff sy'n cael misglwyf o ran siwrnai newidiol meddygol, diwylliannol, cymdeithasol a hanesyddol y corff dynol (e.e. defodau a seremonïau cael misglwyf neu ymyriadau cynnyrch glanweithiol drwy'r oesoedd).

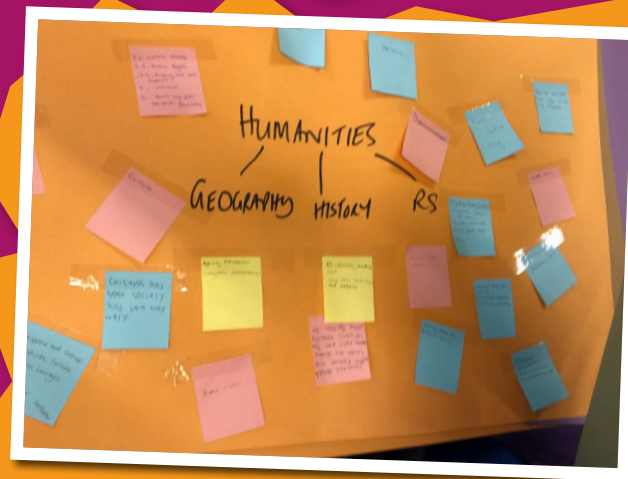
Beth yw gwregys misglwyf Hoosier?
www.mum.org/hoosier.htm

Gellir eu harchwilio drwy economeg a daearyddiaeth (e.e. y treth tamponau, argaeledd neu ddifyg argaeledd cynhyrchion misglwyf ledled y byd). Gallai gwneud hynny ennyn trafodaeth gyfoethog am degwch a hawliau rhywedd, rhoi rhywfaint o ddealltwriaeth ddyfnach o pam mae nifer o ferched a menywod yn dioddef cywilydd a stigma, a'r hyn y mae pobl, gan gynnwys plant a phobl ifanc, yn ei wneud i fynd i'r afael â hyn.

"Mae ACRh yn faes eang, rhyngddisgyblaethol a chymhleth sy'n cynnwys dimensiynau biolegol, cymdeithasol, seicolegol, ysbrydol, moesegol a diwylliannol. Mae hyn yn golygu bod gan bob maes yn y cwricwlwm a'r ystod o ddisgyblaethau pwnc sy'n rhan ohonynt gyfraniad unigryw at ddysgu ym maes ACRh. Dylai ACRh ddefnyddio pob Maes i ganiatáu i ddysgwyr greu cysylltiadau rhwng eu dysgu mewn ACRh a'r cwricwlwm ehangach, gan ddeall safbwyntiau a dylanwadau hanesyddol, diwylliannol, daearyddol, corfforol, gwleidyddol, cymdeithasol a thechnolegol a dylanwadau ar faterion RSE. Mae hyn hefyd yn helpu i osgoi dull 'mater unigol' lle mae pob gwers yn ymdrin â mater ACRh gwahanol, wedi'i ynysu oddi wrth ddysgu arall. Dylai ysgolion ystyried yr hyn y gall pob Ardal ei gyfrannu'n ddilys i ddealltwriaeth o ACRh. Dylai hyn fod yn ystyrlon a dylai osgoi cysylltiadau arwynebol neu denau"

(Llywodraeth Cymru, 2022, Canllawiau ACRh)

Mynd â'r ymarfer mapio yn ôl i'r ysgol

Ailadroddodd nifer o athrawon yr ymarfer hwn gyda staff a disgyblion, gan ei ddefnyddio fel ffordd o fapio ymarfer yn ogystal â chyflwyno diffiniad ehangach ACRh fel maes dysgu holistaidd a thrawsbynciol i'w hysgolion.

Creodd un athro ddelwedd ar gyfer pob un o bynciau UNESCO er mwyn galluogi pobl ifanc i gymryd rhan yn yr ymarfer. Mae hyn wedi galluogi ysgolion i ddechrau ystyried meysydd allweddol lle ceir bylchau yn y cwricwlwm ACRh, gan gynnig pwyntiau dechrau defnyddiol ar gyfer creu cwricwlwm newydd. Trafodir hyn ymhellach isod.

I athrawon a oedd yn teimlo wedi eu llethu gan y dasg o greu cwricwlwm newydd, mae fframwaith UNESCO wedi bod yn ffordd ddefnyddiol o ganolbwyntio gweithgareddau o gwmpas un prif gysyniad, gyda golwg ar feithrin gallu ledled meysydd eraill yn y dyfodol.

Yr archwiliad creadigol: tuag at gyd-awduro ACRh sy'n grymuso

Mae'r archwiliad creadigol yn adnodd sy'n galluogi athrawon i greu'r cwricwlwm ACRh ar y cyd. Mae'n cynnig templed i athrawon ei addasu a'i ddefnyddio i ennyn diddordeb myfyrwyr, pobl ifanc a staff mewn gweithgareddau creadigol a luniwyd i helpu i rannu eu safbwyntiau a'u profiadau am ACRh. Anogir athrawon i weithio gyda disgyblion a chydweithwyr i greu darta*, i'w ddadansoddi ac i ddod o hyd i ffyrdd o rannu'r profiadau y mae'n eu casglu ledled yr ysgol a'r gymuned ehangach, gan ddefnyddio'r profiadau hynny fel man dechrau ar gyfer creu eu cwricwlwm ACRh.

Archwiliad (enw)

O'r gair Lladin *auditus*:
gwrandawriad, i ganfod

Pam archwiliad creadigol?

Gall dulliau creadigol eich cefnogi i greu amgylcheddau diogel a chynhwysol lle y gwrandawrir ar bob plentyn. Drwy ddefnyddio ystod eang o fathau o fynegiant, gallwch greu lleoedd i blant deimlo, meddwl, cwestiynu, a rhannu materion sensitif neu anodd, heb ddatgelu gormod amdanynt eu hunain.

Mae'r adnodd wedi'i seilio ar erthygl 12 o'r UNCRC a'r egwyddorion craidd ar gyfer ACRh fel y'u nodwyd gan Lywodraeth Cymru (2020).

ERTHYGL 12: Mae gennych yr hawl i ddweud eich barn ym mhob mater sy'n cael effaith arnoch chi ac i'ch safbwyntiau gael eu cymryd o ddifrif

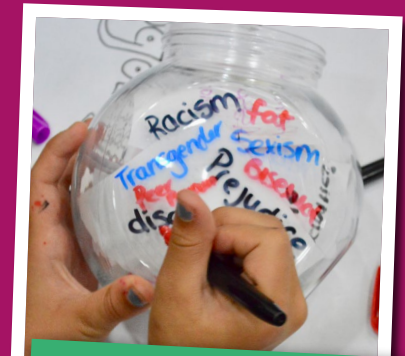
BETH YW DARTA?

**Creu safbwyntiau a phrofiadau
gan ddefnyddio dulliau seiliedig ar y celfyddydau
Data + Creadigrwydd = DARTA**

* Mae darta'n cyfeirio at ddata a sy'n cael ei greu gan ddefnyddio dulliau seiliedig ar y celfyddydau. Mae'n gysyniad sy'n helpu athrawon i feddwl yn wahanol am 'ddata', y deallir fel arfer ei fod yn cyfeirio at ddata ystadegol, neu at ddata ansoddol sy'n rhesymegol yn unig – sy'n cynnwys geiriau a dyfyniadau yn hytrach na gwrthrychau a deunyddiau sy'n cynnwys profiad drwy gymryd rhan mewn gweithgareddau creadigol (gweler **Renold** 2018)

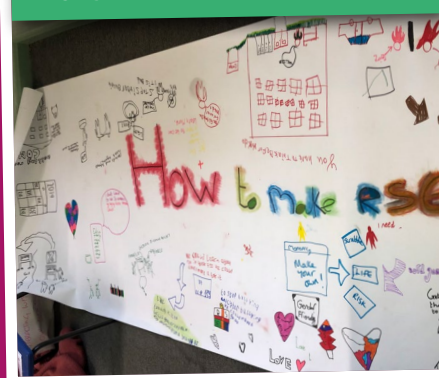
Creu Darta

Mae'r archwiliad creadigol yn ganolog i gynllun y rhaglen dysgu proffesiynol. Mae'n galluogi athrawon i ddefnyddio'r hyn a ddysgwyd o'r gweithdai cychwynnol a dysgu mwy am ACRh yn eu hysgolion. Rhoddir amser a chymorth i athrawon yn y gweithdy cychwynnol i greu eu harchwiliadau creadigol. O ganlyniad i ddyluniad y rhaglen, roedd modd i athrawon roi cynnig ar rai ymagweddau a dulliau creadigol fel rhan o'r gweithdy cychwynnol, cyn cael y cyfle i addasu'r rhain a'u rhoi ar waith yn eu hysgolion.

**Beth sy'n aflonyddu arnoch
chi am ACRh yn eich ysgol?**

Rhedfa syniadau ar gyfer ysgol sy'n parchu hawliau

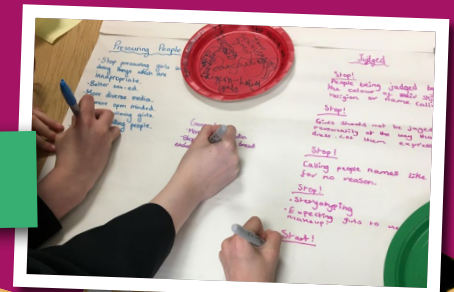

Defnyddiodd nifer o'r athrawon weithgareddau o'r gweithdy cychwynnol (e.e. **Rhedfa ACRh; Platiau Stopio/Dechrau; Jariau**), er bod eraill hefyd wedi dylunio eu gweithgareddau eu hunain neu eu haddasu i ddiwallu anghenion dysgu eu disgyblion. Gwnaeth y rhan fwyaf o athrawon gynnwys staff yn eu harchwiliadau creadigol, a chysylltodd rai hefyd â rhieni a llywodraethwyr.

Mae rhai athrawon weithiau'n nodi eu bod yn pryderu ynghylch cynnal archwiliad creadigol yn eu hysgol i ddechrau, ac roeddent wedi'u llethu gan y dasg o roi cwricwlwm ACRh newydd at ei gilydd, neu addasu eu rhaglen waith bresennol.

Drwy rannu syniadau a darta gydag athrawon a hwyluswyr gweithdai, rhoddir cymorth parhaus a hwb i hyder llawer.

Beth sydd angen stopio neu ddechrau i wella ACRh yn eich ysgol?

Yr archwiliad creadigol (parhad)

Rhannu Darta

Lle mae gweithdai dilynol yn bosibl, mae athrawon yn cael y cyfle i rannu eu darta a'u dadansoddiad o ganfyddiadau eu harchwiliadau creadigol.

Gall y gweithdai 'dilynol' hyn gynnig cyfle i athrawon rannu a thrafod unrhyw bryderon neu anawsterau sy'n codi o'u prosiectau gyda'i gilydd a chyda hwyluswyr y gweithdai. Mae modd i athrawon gasglu syniadau ar gyfer adnoddau, gweithgareddau a dulliau y gallant eu defnyddio a'u haddasu yn eu hysgolion.

Gweler **Rhedfa sylwadau**

yr athrawon i gael crynodeb o safbwyntiau athrawon am eu taith ddysgu.

Troi darta'n ddartaffactrau: dod ag erthygl 12 yn fyw!

Yn y gweithdai, anogir athrawon i ystyried yr hyn sy'n bosibl, sut maen nhw eisïau rhannu canfyddiadau'r archwiliad creadigol a gyda phwy. Y nod fan hyn yw cynnig amgylchedd lle gall yr ysgol gyfan a'r gymuned ehangach ryngweithio, dysgu gyda'i gilydd a gofyn cwestiynau.

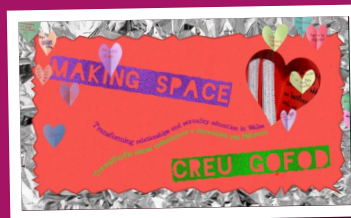
Mae rhai athrawon wedi defnyddio'r darta yn ystod diwrnod hyfforddiant mewn swydd i hysbysu athrawon a llywodraethwyr am yr hyn roedd plant a phobl ifanc yn dysgu amdano a/neu eisïau i'r ysgol ei gynnig am bynciau ACRh.

Creodd un athro ffilm am yr hyn roedd wedi'i rhoi ar waith o'i archwiliad creadigol. Rhannodd y ffilm wybodaeth am sut mae'r ysgol yn gwrando, yn ymateb ac yn cymryd camau gweithredu ar safbwyntiau plant a phobl ifanc. At hynny, sbardunodd archwiliadau creadigol eraill gyda grwpiau oedran gwahanol.

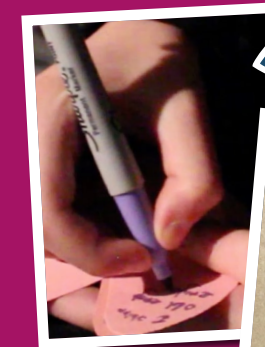
Mae Darta'n troi'n Ddartaffactau pan eu bod yn gadael yr amgylchedd y cawsant eu creu ynddo ac yn cael eu hailosod mewn ffyrdd newydd i gynulleidfaoedd newydd ryngweithio â nhw.

Addasodd athrawes arall y gweithgaredd jarïau. Gwahoddodd 120 o fyfyrwyr blwyddyn 7 i roi negeseuon preifat a dienw yn eu jarïau ACRh am yr hyn y byddent WRTH EU BODD yn dysgu amdano yn eu gwersi ACRh.

Roedd y calonnau carïad ACRh yn cynnwys bron pob agwedd ar y ACRh newydd, o ddatganiadau un gair fel "CYDBERTHNASAU", "BABANOD", "LGBTQ" a "CAM-DRIN EMOSIYNOL a'r GLASOED" i ddisgrifiadau hirach, "Byddwn i wrth fy modd yn dysgu am wahanol ryweddau a pham mae pobl yn teimlo fel eu bod yn wahanol i eraill", "Rwy'n credu ei bod yn bwysig dysgu am bethau rhywiol i'n cadw ni'n ddiogel", "Rydw i eisïau dysgu am sut i gael carïad".

Gwylwch y ffilm "**Creu gofod: Trawsfurfio addysg cydberthynas a rhywioldeb**" yma, i weld y gweithgaredd hwn ar waith!

DARTA

DARTAFAC

Yr archwiliad creadigol (parhad)

BETH

faterion ACRh ydych chi
wedi dysgu amdanynt?

"Organau
rhyw
a rhyw"

"Rwyf wedi dysgu
bod delwedd
gorfforol pobl
yn newid dros y
blynyddoedd"

"Rwy'n gwybod bod eich corff
yn newid a sut y caiff babanod eu
gwneud. Tri phrif bwnc rywedd a sut
mae rhai pobl yn drawsryweddol.
Hefyd gall rhai pobl gael eu geni
gydag organau rhyw benywaidd ac
organau rhyw gwrywaidd.

"Rwy'n gwybod ystyr bod yn
hoiwr oherwydd rwy'n byw gyda
rhywun hoewr ac rwy'n parchu
hynny. Dydw i ddim yn gwneud
jôc amdano fel rhai pobl"

BETH, OS A SUT?

Creodd un athro arddangosfa'n seiliedig ar ei gasgliad o safbwyntiau plant yr ysgol gynradd
(10-11 oed) ar y gweithgareddau BETH, OS a SUT a awgrymwyd o'r gweithdy archwilio creadigol.

SUT

gwnaethoch chi
ddysgu am ACRh?

"Rwyf wedi dysgu gan fy mam, ffilmiau
a nyrs yr ysgol. Mae fy mam yn dweud
wrthyf am feichiogrwydd a dydych chi
ddim yn cael eich misglwyf (wedyn)."

"mae'r ffilmiau fel Twilight yn cynnwys rhyw
a dyna sut rwy'n gwybod. Dywedodd y nyrs
wrthyf am gyfnod y glasoed.

"Dysgais am y
pethau hyn gan
fy chwariwr"

"gyda ffilmiau a
rhaglenni teledu
fel F.R.I.E.N.D.S."

"Cefais wybod yn ifanc iawn pan na ddylwn
i fod wedi. Ond cefais hefyd rai gwersi yn
yr ysgol. Cefais lyfr gan fy mam yn trafod
popeth sydd yn newid imi. Gwnaethom
hefyd wyllo ffilm yn yr ysgol"

PE

gallech ddylunio ACRh eich ysgol,
pa bethau y byddech chi'n eu stopio
a'u dechrau? Beth fydddech chi eisiau
gwybod mwy neu lai amdano?

"Rwy'n credu y dylai pobl siarad
am rywedd a beth all yr organau
rhyw ei wneud ym Mlwyddyn
5, misglwyfau a'r glasoed ym
Mlwyddyn 6 a sut mae babanod yn
cael eu gwneud ym Mlwyddyn 9"

"Hoffwn
wybod mwy
am ryw"

"Pe bawn i wedi cael fy
addysgu pan oeddwn yn
ieuengach, rwy'n creu y
byddem yn anaeddfed"

"Beth pe na bawn i wedi
dysgu amdano, ni fyddai
gen i'r un clem amdano!"

"Allech chi ddysgu
inni sut i roi
condom ymlaen"

"Gofyn cwestiynau sy'n
creu ychydig o embaras
a hoffwn gael ateb"

"Trawsryweddol"

Sylwadau athrawon

Ar ddiwedd y rhaglen, gwahoddir athrawon i gymryd rhan mewn cyfres o weithgareddau creadigol sy'n eu galluogi i ystyried eu taith ddysgu. Mae'r adran hon yn rhannu rhai o'u safbwyntiau a'u profiadau.

Yn gryno, cynyddodd y rhaglen dysgu proffesiynol hyder athrawon i baratoi ar gyfer y cwricwlwm ACRh newydd ledled eu hysgolion. Roedd hyn yn wahanol i ddechrau'r rhaglen lle roedd athrawon yn poeni am y cywilydd a'r gwrthwynebiad posibl gan staff, rhieni a disgyblion i'r newidiadau a oedd ar ddod.

Rhoddodd yr archwiliad creadigol gyfle i athrawon ymarfer yr hyn a ddysgwyd o'r gweithdy cychwynnol a chael cymorth ychwanegol i lunio a chyflwyno rhaglen waith yn eu hysgolion, yn ogystal â'r cyfle i rannu ymarfer gydag eraill.

Roedd athrawon yn gwerthfawrogi hyblygrwydd y rhaglen, lefel y cymorth gan yr hwyluswyr yn ystod y gweithdai a rhyngddynt, a'r cyfle i ddysgu am arferion gorau a'u rhannu, ac arbrofi gyda ffyrdd newydd o weithio gyda chwricwlwm mwy holistaidd a gynhyrchwyd ar y cyd.

RHEDFA ADBORTH

Gwahoddwyd athrawon i feddwl am gwestiynau eu hunain i'w hateb. Ein hunig awgrym oedd y dylai pob cwestiwn roi cyfle iddynt rhannu a gwerthuso eu taith ddysgu'n ddiennw.

Beth oedd eich hoff ran?

"Roedd y grŵp yn fan diogel. Roeddwn i bob amser yn teimlo'n gyfforddus yn siarad ac yn rhannu safbwyntiau"

"Gweld beth roedd pobl eraill wedi'i wneud a chael ysbrydoliaeth"

"Yr archwiliadau" Cynnal yr archwiliad yn llwyddiannus. Grymuso!"

"Clywed am archwiliadau pobl eraill a gweld y darta"

Sut mae/bydd y cwrs yn gwneud gwahaniaeth?

"Ysbrydoli a grymuso. Yn barod i wneud newidiadau"

"Yn gorfodi corwynt o syniadau, o feddyliau a phrosesau a fyddai wedi bod yn is ar y rhestr o flaenoriaethau"

"Rwy'n teimlo'n wybodus iawn ac yn gallu arwain ACRh yn fy ysgol"

Beth fydddech chi'n ei wneud yn wahanol?

"Cwrdd â disgyblion yn fwy aml a chynnwys rhieni yn yr archwiliad yn gynharach."

"Nid yw'r hen becynnau cymorth yn gweithio mwyach. Taflwch nhw."

"Neilltuch fwy o amser a blaenoriaethu'r ymholiad ACRh."

Pa gyngor fydddech chi'n ei rhoi i rywun sy'n dechrau'r rhaglen?

"Byddwch yn barod i syniadau a rhannu. Gwrandewch ar eich dysgwyr"

"Gwnewch yr hyn sy'n iawn i'ch ysgol. Chwiliwch am ysbrydoliaeth gan eraill yn y grŵp, ond peidiwch â chymharu'r hyn rydych wedi'i wneud/heb ei wneud"

"Penodwch arweinydd pwnc. Trefnwch gyfarfod gyda'ch uwch-dîm rheoli yn gyntaf"

Beth oedd y darn roeddech chi leiaf hoff ohono?

Amser! "Diffyg amser!"

"Cyflwyno ein canfyddiadau"

"Cyfyngiadau amser"

Pa gymorth mae ei angen arnoch chi i symud ymlaen?

"Adnoddau"

"Cymorth gan yr uwch-dîm rheoli, llywodraethwyr a thimau dosbarth"

"Mapio ar draws y cwrwclwm"

Beth sydd gennym nawr nad oedd gennym o'r blaen?

"Llwyth o hyder a gweledigaeth"

"Ffordd ymlaen, syniadau, canllawiau a dogfennau cywir"

"Grŵp a rhwydwaith cymorth – cydweithrediad"

Arall

"Diolch am roi cymaint o amser, adnoddau a chymorth inni. Rwy'n teimlo'n hyderus i ddysgu ACRh yn fy ysgol"

"Diolch! Doeddwn i ddim yn gwybod bod gennyf ddiddordeb mor fawr ac angerdd am ACRh a'i photensial"

"Rwyf mor ddolchgar am fod yn rhan o'r hyfforddiant hwn – mae'n ysbrydoledig ac yn gyraeddadwy. DIOLCH!"

STOPIO, DECHRAU a PHARHAU

At hynny, gwnaethom ofyn i athrawon nodi'r hyn yr hoffent ei **STOPIO** (plât coch), ei **DDECHRAU** (plât gwyrdd) a'i **BARHAU** (plât porffor) o ran sut roeddent yn mynd ati i gyflwyno ACRh yn eu hysgol erbyn hyn.

STOPIO
chwilio am atebion
a phecynnau cymorth
hawdd. Does dim a
grëwyd yn
bwrpasol
i chi!

PARHAU i
ddatblygu ac i
ddiweddaru cronfa
addas o adnoddau
rhannu arfer da
gydag eraill

DECHRAU
ystyried
pynciau a themâu
trawsgwricwlaidd
a holistaidd

STOPIO
gwneud
tybiaethau
fy mod i'n gwybod
beth mae
myfyrwyr eisiau
ei ddysgu/gwybod
amdano

DECHRAU
ennyn
diddordeb
myfyrwyr wrth
gyflyno a
chynllunio
ACRh

PARHAU
i sicrhau
bod y pwnc
yn berthnasol
a bod ystyr
iddo

DECHRAU
casglu
mwy o
ddarta

STOPIO
poeni am
adlach
rhieni

PARHAU
i wrandoar
ddisgyblion yn
unig i sicrhau bod
ACRh yn 'hylifol' o
ran eu hanghenion
newidiol.

DECHRAU
datblygu
hyder staff
a chyflwyno'r
pwnc yn gyson
ar draws yr ysgol
gyfan

STOPIO
ffurfioldeb
gwers – mae
lle i ymlacio ac
i chwerthin yn
magu hyder

STOPIO
addysgu ACRh
fel un wers
ar wahan

PARHAU â
dulliau creadigol
o ddysgu am ACRh
a gwneud ymchwil
i ACRh holistaidd
yn fy ysgol

DECHRAU
edrych yn
ddyfnach ar
ACRh ac ennill
dealltwriaeth o
safbwynt
plentyn

STOPIO
ceisio newid
popeth
ar unwaith

PARHAU
i greu y bydd yr
HOLL STAFF
yn ymwneud
ag ACRh

DECHRAU
bod yn
rhagweithiol
wrth ddatblygu
syniadau i'w
defnyddio'n
greadigol

EIN FFLACH O YSBRYDOLAETH

Gofynnem i athrawon nodi un eiliad a oedd eisoes yn annychmygol neu'n amhosibl cyn iddynt gymryd rhan yn y rhaglen datblygu proffesiynol.

How engaged and positive pupils responses would be.

Collecting data!
Staff Support!

Developing a
ALN saw with
other ALN
professionals

Talking seriously
to a fellow group
of professionals
about RSE in my
school - presenting
this made me
appreciate the
progress made even more.

I never thought...
the pupils
would enjoy
as much as
they would!

Positive reactions
of both pupils &
parents about
content so far.

Begun
to envisage
the shape of
RSE
for the future

SYLWADAU CYSURUS I DDARPAR GARFANNAU

Yn olaf, gwnaethom ofyn i athrawon nodi un neges fyfyrion yr hoffent ei rhannu gyda charfan y dyfodol o athrawon sy'n cymryd rhan yn y rhaglen dysgu proffesiynol a fyddai'n cefnogi eu taith.

